

Carolina Maria Niță

**Drept internațional
privat român**

Editura
Hamangiu
2025

Secțiunea a 2-a. Domeniile în care poate apărea frauda la lege în dreptul internațional privat

Frauda la lege poate să apară, în principal, în domeniile în care criteriile de legătură utilizate în dreptul internațional privat sunt mobile și pot fi transferate dintr-un stat în altul. În principal, aceste materii sunt următoarele:

- *Statutul persoanei (starea civilă, capacitatea și relațiile de familie a persoanei fizice)*

În acest domeniu, părțile pot urmări diverse scopuri, cum ar fi evitarea anumitor impedimente la încheierea căsătoriei, posibilitatea de a da eficiență unui regim matrimonial pe care legea aplicabilă efectelor patrimoniale ale căsătoriei nu îl reglementează, obținerea divorțului când legea normal competentă nu permite această formă de soluție a căsătoriei, stabilirea filiației atunci când legea unui anumit stat nu o recunoaște^[1], sustragerea de la îndeplinirea unei obligații legale, cum ar fi plata pensiei de întreținere, încheierea adopției atunci când ea nu este permisă sau s-ar realiza în condiții deosebit de dificile în baza legii normal competente, schimbarea competenței instanței judecătorești etc.

- *Statutul organic al persoanei juridice*

Frauda poate implica, de exemplu, relocarea sediului social al unei persoane juridice de pe teritoriul statului în care aceasta își desfășoară activitatea în mod efectiv către un alt stat, considerat mai favorabil din punct de vedere al regimului juridic în ce privește raporturile dintre asociați, răspunderea persoanei juridice și a organelor ei față de terți, regimul taxelor fiscale etc.^[2].

^[1] Un exemplu este *Cauza Mihăiescu* în cadrul căreia Dna. Mihăiescu, cetățean român, având un copil din afara căsătoriei cu un cetățean francez, introduce în fața instanțelor franceze o primă acțiune, prin care solicită stabilirea paternității din afara căsătoriei, permisă de legea franceză, dar interzisă la acea vreme de legislația română. Instanța franceză respinge acțiunea, apreciind că față de cetățenia română a copilului, aplicabilă este legea română ca *lex personalis*. Înainte de a ajunge procesul în căile de atac, dna. Mihăiescu, ca mamă a copilului, obține pentru acesta cetățenia franceză. Ca urmare a schimbării cetățeniei copilului, instanța superioară franceză a admis acțiunea, aplicând legea franceză, ca lege comună atât a pretinsului tată, cât și a copilului.

^[2] Totuși, trebuie arătat că în practica Uniunii Europene s-a statuat că nu există fraudă la lege în situația în care o persoană juridică a fost constituită într-un stat membru al Uniunii Europene, unde nu desfășoară nicio activitate, doar cu scopul de a evita aplicarea legii unui alt stat membru, unde își desfășoară întreaga sa activitate. Astfel, în Hotărârea din 30 septembrie 2003, pronunțată în cauza C-167/01, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam c. Inspire Art Ltd*, EU:C:2003:512, C.J.E. reține: „*faptul că societatea a fost constituită într-un anumit stat membru în scopul exclusiv de a beneficia de o legislație mai favorabilă nu constituie abuz, chiar dacă acea companie își desfășoară activitățile în totalitate sau în principal în acel al doilea stat*” (pct. 19).

În schimb, în jurisprudența germană, BHG din 7 mai 2007, n. II ZB 7/06, NUW-Spezial 2007, p. 364, Registrul Comerțului din Germania a refuzat înscrierea unei sucursale a unei societăți cu răspundere limitată engleză, cu motivarea că asociatul unic și administrator al acesteia este un cetățean german care are interdicția de a desfășura activități comerciale. Curtea federală germană

Conform normelor conflictuale române, legea care reglementează statutul organic al unei persoane juridice este legea sa națională, iar conform art. 2571 alin. (1) C. civ., naționalitatea persoanei juridice se determină după legea statului pe al cărui teritoriu și-a stabilit, potrivit actului constitutiv, sediul social. În contextul autonomiei de voință a fondatorilor, care au libertate deplină în a stabili sediul social al societății în orice stat din lume, nu se poate exclude posibilitatea fraudei la lege. Cu toate acestea, această posibilitate este limitată de dispozițiile art. 2571 alin. (2) și (3) C. civ., care stipulează că, atunci când există sedii în mai multe state, determinarea naționalității persoanei juridice se face în funcție de sediul real, adică locul în care se află centrul principal de conducere și gestiune a activității statutare, chiar dacă deciziile acestui organ sunt adoptate conform indicațiilor primite de la acționarii sau asociații din alte state.

- *Regimul juridic al bunurilor mobile*

În acest domeniu, frauda la lege poate consta în deplasarea bunului mobil într-un alt stat, a cărui legislație este mai favorabilă, cum ar fi, spre exemplu, schimbarea pavilionului navei sau aeronavei într-un stat considerat „paradis fiscal”, scoaterea unor bunuri mobile din patrimoniul cultural al unui stat pentru a putea fi valorificate într-un alt stat^[1], deplasarea bunului pe teritoriul unui stat unde dobândirea proprietății prin prescripție este mai lesnicioasă.

- *Forma exterioară a actelor juridice*

Ca regulă, frauda la lege constă, în acest caz, în încheierea unui act juridic într-un stat a cărui lege aplicabilă, în baza principiului „*locus regit actum*”, este mai favorabilă pentru părți. De exemplu, părțile ar putea încheia valabil un act sub semnătură privată, pentru care legea locului încheierii actului nu impune forma autentică. Această formă de fraudă este exclusă, în prezent, în temeiul art. 2639 alin. (3) C. civ., conform căruia, în cazul în care legea aplicabilă condițiilor de fond ale actului juridic impune, sub sancțiunea nulității, o anumită formă solemnă, nici una din celelalte legi care pot cărmui forma sa, cum ar fi: legea locului încheierii actului, legea națională sau legea reședinței obișnuite a persoanei care l-a consimțit, legea autorității care examinează validitatea actului nu poate să înlăture această cerință, chiar dacă actul a fost întocmit în străinătate.

- *Sucesiunile*

În această materie, frauda la lege ar putea consta în intenția persoanei care urmează a lăsa moștenirea, de a o supune legii unui stat a căror dispoziții sunt mai favorabile pentru anumite categorii de moștenitori, legali sau testamentari.

În ceea ce privește legea aplicabilă succesiunilor în contextul Regulamentului (UE) nr. 650/2012, se pune în discuție posibila frauda la lege atunci când o persoană dobândește o nouă cetățenie cu scopul exclusiv de a supune succesiunea legii statului noii cetățenii, considerată mai favorabilă pentru testator. Alături cu alți autori^[2], considerăm

a apreciat că decizia BHG este compatibilă cu dreptul Uniunii Europene, printre considerente invocând, în conformitate cu jurisprudența europeană, și frauda la lege.

^[1] A se vedea, pentru mai multe explicații, D.A. Sitaru, *op. cit.*, p. 114.

^[2] D.A. Popescu, *Ghid de Drept Internațional privat european*, Ed. Magic Print, Onești, 2014, pp. 83-85, *apud* G. Khairallah, *La détermination de la loi applicable à la succession*, în G. Khairallah

că nu se poate susține existența unei fraude la lege doar pe baza faptului că între persoană și statul în a cărui cetățenie a dobândit-o nu există alte elemente de legătură. Această interpretare contravine jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, care promovează principiul egalității apartenențelor naționale^[1]. Prin urmare, simplul fapt că o persoană deține mai multe cetățenii îi conferă dreptul de a alege discreționar ca lege aplicabilă succesiunii, legea oricărui stat a cărui cetățenie o are, fie în momentul exercitării opțiunii, fie în momentul decesului. Dreptul testatorului de a face această alegere este un drept potestativ, iar singura condiție este simpla deținere a respectivei cetățenii, indiferent de „efectivitatea” acesteia.

- *Obligațiile contractuale*

În materia raporturilor contractuale, intenția părților de a supune raportul contractual legii unui stat ale cărui reglementări sunt considerate mai favorabile intereselor lor nu exclude posibilitatea fraudei la lege. Totuși, având în vedere prioritatea acordată principiului autonomiei de voință a părților, care permite acestora să desemneze ca aplicabilă chiar și legea unui stat care nu prezintă o legătură obiectivă cu contractul, stabilirea intenției frauduloase a părților prezintă anumite dificultăți. Ea ar putea fi constatată numai în măsura în care, o astfel de lege desemnată ca aplicabilă, ar crea pentru toate părțile sau pentru una dintre ele, avantaje injuste, de care aceste părți nu ar putea beneficia în baza unei legi care are o legătură efectivă, reală cu contractul. Tocmai de aceea, în cadrul unor reglementări ale Uniunii Europene, privind legea aplicabilă contractelor, cum ar fi, spre exemplu, Regulamentul (CE) nr. 593/2007 (Roma I), legiuitorul a instituit o serie de norme care restrâng posibilitatea părților de a fraudă legea [art. 3 alin. (3) și (4)]^[2]. Rolul acestor norme este acela de a preveni atât fraudarea reglementărilor interne ale statelor membre, cât și ale dreptului Uniunii Europene. Preocupat în special de garantarea unui „community minimum standard”, legiuitorul european stabilește, cu caracter imperativ, că alegerea operată de părți nu poate să aducă atingere aplicării dispozițiilor imperative din dreptul Uniunii Europene de la care nu se poate deroga prin convenție.

et M. Revillard (ed.), *Droit européen des successions internationales. Le Règlement du 4 juillet 2012*, Defrénois, 2013, p. 55; A. Davi, *Il nuovo diritto internazionale delle successioni nell'Unione Europea*, în Cuadernos de Derecho Transnacional nr. 2/2013, vol. 5, p. 40: „cel puțin în ipoteza în care una sau mai multe dintre cetățeniile deținute în comun erau cetățenii ale țărilor membre ale Uniunii, o interpretare care tinde să restrângă posibilitatea de a face uz de fiecare dintre ele după bunul plac ar fi fost incompatibilă cu jurisprudența consolidată a Curții de Justiție a Uniunii Europene, care neagă admisibilitatea atât a refuzului de a recunoaște efectele deținerii acestora în relațiile dintre țările membre, cât și a introducerii oricărei ordini de preferință între acestea. De asemenea, este adevărat că soluția liberală adoptată de regulament poate permite alegerea legii unui stat cu care partea interesată a întreținut doar legături limitate, așa cum s-a întâmplat, de exemplu, în cunoscuta cauză elvețiană *Hirsch c. Cohen*”.

^[1] A se vedea C.J.U.E., Hotărârea din 16 iulie 2009, pronunțată în cauza C-168, *Hadadi*, EU:C:2009:474.

^[2] A se vedea D.A. Sitaru, *op. cit.*, p. 115.

Secțiunea a 3-a. Structura fraudei la lege în dreptul internațional privat

Frauda la lege presupune existența cumulată:

– a unui *element obiectiv* care constă în mijloacele utilizate de părți în fraudarea legii. Aceste mijloace constau în schimbarea/deplasarea unor criterii de legătură, cum ar fi: cetățenia, domiciliul, reședința obișnuită, sediul social, centrul de conducere și administrare a unei persoane juridice, locul situării bunului mobil, locul înregistrării navei sau aeronavei, locul încheierii unui act juridic sau chiar voința părților, desemnarea unei anumite legi ca fiind aplicabile;

– a unui *element subiectiv* care constă în voința părții/părților subsumată unui scop fraudulos, de ocolire a legii competente și desemnarea ca fiind aplicabilă a unei alte legi.

Secțiunea a 4-a. Condițiile fraudei la lege în dreptul internațional privat

Pentru a ne afla în prezența fraudei la lege în dreptul internațional privat, trebuie îndeplinite, în mod cumulativ, următoarele condiții:

- *Să existe un acord de voință al părții/părților de a schimba/deplasa un criteriu de legătură* specific unui raport juridic, de natură a conduce la plasarea acestui raport sub incidența unei alte legi decât cea normal competentă.

Frauda la lege implică, în mod necesar, factorul volitiv al părților în schimbarea/deplasarea criteriului de legătură. Acțiunea trebuie să fie una efectivă și se poate materializa numai în cazul raporturilor juridice supuse unor norme conflictuale care prezintă criterii de legătură mobile.

- *Părțile/partea trebuie să utilizeze mijloace licite, permise de lege, dar care în final să conducă la eludarea legii normal competente.*

Nu se poate interzice schimbarea sau deplasarea criteriilor de legătură, deoarece, în general, aceasta este o posibilitate recunoscută de lege pentru persoanele fizice sau juridice. Acestea au libertatea de a-și schimba cetățenia, naționalitatea, de a-și muta domiciliul sau reședința obișnuită în alt stat, precum și de a stabili liber locul încheierii unui act, și altele.

- *Scopul urmărit de părți trebuie să fie unul ilicit.*

Existența fraudei la lege depinde de intenția frauduloasă a părților implicate. Intenția frauduloasă reprezintă elementul subiectiv al fraudei la lege și constă în acțiunea deliberată de a înlătura legea competentă a se aplica unui anumit raport juridic în favoarea unui alt sistem de drept.

- *Rezultatul obținut de părți trebuie să fie ilicit.*

Rezultatul ilicit se apreciază, după scopul părților, prin raportare la avantajele pe care le oferă aplicarea unei alte legi decât cea competentă în aplicare.

Secțiunea a 5-a. Sancțiunea fraudei la lege în dreptul internațional privat

Sanționarea fraudei la lege constituie o garanție a respectării principiilor și regulilor dreptului internațional privat. Această măsură are ca scop descurajarea comportamentului neloyal, întrucât fraudă afectează însăși integritatea și credibilitatea sistemului juridic.

Sanțiunea fraudei la lege se impune indiferent de caracterul normei conflictuale sau materiile în care aceasta operează, în baza principiului de drept „*fraus omnia corrumpit*”. Ceea ce se sancționează nu este atât faptul că partea/părțile aleg să supună raportul lor juridic unei alte legi decât cea care este în mod normal competentă, cât însăși fraudă în sine.

În literatura juridică de specialitate, sancționarea fraudei la lege în domeniul dreptului internațional privat a generat numeroase dezbateri, în care au fost exprimate opinii divergente cu privire la necesitatea impunerii sancțiunii fraudei, dar și cu privire la natura acestei sancțiuni.

Conform opiniilor majoritare^[1], sancționarea fraudei la lege este necesară, indiferent de natura normei conflictuale. Această poziție se bazează pe argumentul că, în dreptul internațional privat, ar trebui să se promoveze principiul conform căruia, un scop ilicit nu ar trebui să aibă niciun fel de efect.

Există însă și autori care susțin că fraudă la lege nu ar trebui sancționată. Aceștia pleacă de la argumentul că atunci când părțile recurg la fraudă, ele utilizează un drept care le este acordat de legislația în vigoare și că acest drept ar trebui protejat împotriva oricărei sancțiuni. Se arată că cel care folosește un drept al său nu afectează pe nimeni (*qui suo jure utitur neminem laedit*). În plus, se afirmă că sancționarea fraudei la lege ar implica luarea în considerare a poziției subiective a părților, fiind extrem de dificil de probat motivul principal care a determinat decizia acestora de a acționa în acest mod^[2].

Au fost exprimate și opinii care susțin că sancționarea fraudei la lege ar trebui să aibă loc doar în anumite domenii, cum ar fi forma actelor juridice și a contractelor^[3]. În cazul altor aspecte, consecințele frauduloase rezultate din modificarea criteriilor de legătură nu ar trebui să fie considerate justificate pentru aplicarea sancțiunilor pentru fraudă la lege. De exemplu, atunci când se modifică cetățenia unei persoane fizice sau se schimbă

^[1] *Ibidem*, p. 111; I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op. cit.*, p. 126, *apud* H. Batiffol și P. Lagarde, *Droit international privé*, vol. I, Paris, 1970, pp. 444-445; P. Lerebours-Pigeonniere, par Y. Loussouarn, *Droit international privé*, Dalloz, Paris, 1962, p. 491; I. Macovei, *op. cit.*, p. 105; T.R. Popescu, *Drept internațional privat*, Ed. Romfel, București, 1994, p. 107.

^[2] J.P. Niboyet, *Manuel de droit international privé*, Sirey, Paris, 1928, p. 572; L.A. Lunț, *Mejdunarodnoe Ciastone Pravo*, Moskva, 1970, p. 308.

^[3] A.P. Arminjon, *Precis de droit international prive commercial*, Paris, 1984, p. 106; R.H. Gravenston, *Conflict of laws. Private international law*, London, 1974, p. 271, în I. Macovei, *op. cit.*, p. 105; M. Géraud de la Pradelle, *La fraude à la loi*, în *Travaux du Comité français de droit international privé*, 1974, p. 134.

sediul unei societăți comerciale într-o altă țară, aceste acțiuni nu ar trebui considerate drept fraudă la lege.

Abordări diferite regăsim și în ceea ce privește natura sancțiunii actelor juridice încheiate în fraudă legii normal competente. Unii autori susțin că actele frauduloase ar trebui declarate nule^[1], în timp ce alții consideră că o sancțiune adecvată ar fi inopozabilitatea^[2].

În același timp, o parte dintre susținătorii teoriei nulității argumentează că aceasta nu ar trebui să opereze întotdeauna în mod absolut. Astfel, cu titlu de exemplu, în cazul fraudei la lege realizată în scopul de a se eluda dispozițiile privind rezerva succesorală din legea aplicabilă moștenirii, nu ar trebui să se aplice sancțiunea nulității integrale a liberalității frauduloase, ci doar în măsura în care afectează drepturile moștenitorilor legitimi^[3].

De asemenea, tot în literatura juridică de specialitate, s-a realizat o distincție între sancțiunile impuse autorului fraudei la lege și consecințele asupra terților implicați. Dacă, în ceea ce privește autorul fraudei, se consideră că se impune sancționarea fraudei la lege, în raporturile cu terții, efectele fraudei ar putea fi atenuate sau chiar înlăturate. Această diferențiere are la bază faptul că autorul fraudei este direct responsabil pentru acțiunile sale, prin urmare, sancțiunea fraudei are ca scop descurajarea comportamentului său fraudulos. În schimb, în ceea ce privește terții implicați, abordarea trebuie să fie mai flexibilă, deoarece ei nu sunt autori ai fraudei, ci cei care suportă consecințele acesteia. Tocmai de aceea, în astfel de cazuri, se poate lua în considerare diminuarea sau înlăturarea efectelor fraudei cu privire la terți, pentru a le proteja interesele și a minimiza prejudiciul suferit ca rezultat al acțiunii frauduloase^[4].

Această abordare reflectă nevoia de a lua în considerare specificul fiecărui caz și de a găsi soluții echilibrate și proporționate. Nu toate actele frauduloase sunt la fel de grave și nu toate necesită aceeași sancțiune. Prin aplicarea unei sancțiuni adecvate în funcție

[1] H. Batiffol, P. Lagarde, *Droit international privé*, tome 1, 8ème éd., Paris, 1993, p. 375.

[2] J.P. Niboyet, *Droit international privé français*, 2ème éd., Tome I, Sirey, Paris, 1947, pp. 541-542; E. Bartin, *Études de droit international privé*, Paris, 1899, p. 247.

[3] W. Goldschmidt, *Reviewed work: sistema y filosofía del derecho internacional privado (Tomo I)*, în Revista Española de Derecho Internacional nr. 3/1949, vol. 2, p. 171.

[4] A se vedea P. Lagarde, *La fraude en matière de nationalité*, în *Mélanges en l'honneur du professeur Bernard Audit*, 2014, pp. 511-523. În lucrare, se evidențiază distincția între două tipuri de fraudă în materie de cetățenie: fraudă prin falsificarea documentelor de stare civilă și fraudă prin simularea actelor de drept privat. În ceea ce privește sancțiunea fraudei, se realizează o distincție între sancțiunile aplicate autorului și repercusiunile asupra terților. În cazul autorului, sancțiunile pot fi drastice (nulitatea actului fraudulos, sancțiuni penale). În schimb, cu privire la terții implicați, efectele fraudei pot fi atenuate. Spre exemplu, anularea unei declarații de cetățenie franceză pentru fraudă la lege nu poate produce efecte asupra cetățeniei copilului declarantului care a devenit major. Prin această distincție, autorul evidențiază importanța de a evalua în mod diferit consecințele fraudei la lege, în funcție de rolul fiecărei părți implicate în fraudă. Se pune astfel accentul pe aplicarea unor sancțiuni adecvate autorului, dar, în același timp, se ia în considerare protejarea drepturilor și diminuarea prejudiciilor suferite de către terți neimplicați în actul fraudulos.

de circumstanțe, se poate asigura atât respectarea principiilor dreptului internațional privat, cât și protejarea drepturilor persoanelor afectate.

În analiza sancțiunii fraudei la lege este importantă distincția între *fraudarea dreptului român în favoarea unui drept străin și fraudarea dreptului străin normal competent potrivit normei conflictuale române, în favoarea dreptului român sau a dreptului unui stat terț.*

Pentru situația în care *dreptul român este fraudat în favoarea unui drept străin*, sancțiunea este prevăzută de art. 2564 alin. (1) C. civ. Conform textului de lege, „*aplicarea legii străine se înlătură (...) dacă legea străină respectivă a devenit competentă prin fraudarea legii române. În cazul înlăturării aplicării legii străine, se aplică legea română*”.

De aici, rezultă două efecte:

- un *efect negativ*, care constă în înlăturarea de la aplicare a legii străine, și
- un *efect pozitiv*, care presupune aplicarea legii române, ca lege normal competentă, în locul legii străine devenită competentă prin fraudă.

În materia actelor juridice încheiate prin fraudarea legii române, soluțiile sunt următoarele:

– *actul juridic este considerat inopozabil*. Principiul suveranității statelor se opune posibilității ca un stat să aibă dreptul de a se pronunța asupra validității sau de a declara nulitatea unui act juridic încheiat sub jurisdicția altui stat. Cu toate acestea, un astfel de act poate să nu fie recunoscut, în măsura în care a fost încheiat prin încălcarea legii. Drept urmare, admiterea excepției fraudei la lege duce la lipsirea de efecte juridice pe teritoriul României a actului încheiat prin încălcarea legii române;

– *actul juridic este declarat nul* de către instanțele române. În această situație, actul juridic nu-și mai poate produce efectele nici în țară și nici în străinătate. Spre exemplu, căsătoria unui cetățean român, chiar dacă a fost celebrată în străinătate, poate fi declarată nulă de către instanța română, atunci când nu au fost respectate condițiile de fond la încheierea căsătoriei reglementate de legea română, ca lege a sa personală.

În legătura cu fraudarea dreptului român, trebuie subliniat faptul că sancțiunea intervine nu doar atunci când fraudă vizează norme pur interne, ci și atunci când ea are ca obiect norme ale convențiilor internaționale la care România este parte ori dispoziții din dreptul Uniunii Europene. În acest ultim caz, în lumina noilor evoluții și realități din peisajul european, abordarea fraudei la lege se schimbă fundamental, impunând judecătorului național o analiză atentă a situațiilor în care sancțiunea fraudei la lege poate fi aplicată. În acest context, orientarea jurisprudenței, dezvoltată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, reprezintă unul dintre cele mai importante puncte de referință.

Legislația română nu conține prevederi pentru situația în care este fraudat dreptul străin în favoarea dreptului român sau a dreptului unui stat terț, ceea ce nu înseamnă că nu există sancțiune. Fraudarea legii străine trebuie sancționată în același mod ca și fraudă legii române, în baza principiului general de drept „*fraus omnia corrumpit*”.

Argumentele ce fundamentează această soluție sunt următoarele^[1]:

- dreptul străin este un element „*de iure*” ca și dreptul forului, prin urmare, trebuie să se bucure de aceeași protecție;
- fraudarea dreptului străin competent nu este altceva decât o încălcare a normei conflictuale române;
- ceea ce se sancționează nu este înlăturarea legii străine normal competente, ci intenția frauduloasă a părților.

Secțiunea a 6-a. Dovada fraudei la lege în dreptul internațional privat

Frauda la lege în dreptul internațional privat constituie o situație de fapt, prin urmare, dovada fraudei se poate realiza cu *orice mijloc de probă*.

În materie de fraudă la lege, există două elemente distincte care trebuie să fie dovedite: elementul obiectiv și elementul subiectiv. Elementul obiectiv se referă la mijloacele utilizate de către părți în fraudarea legii și poate fi ușor demonstrat. Pe de altă parte, elementul subiectiv implică intenția frauduloasă a părților și reprezintă un element subiectiv intern, ceea ce poate ridica dificultăți în ceea ce privește proba.

În dovada elementului subiectiv, prezumțiile pot avea o valoare probatorie semnificativă. Acestea pot contribui la stabilirea elementului subiectiv al fraudei la lege în situații în care proba directă a intenției frauduloase poate fi dificil de obținut.

Secțiunea a 7-a. Comparații cu alte instituții juridice

§1. Comparație cu fraudă legii din dreptul intern

Frauda la lege în dreptul internațional privat nu trebuie confundată cu fraudă la lege din dreptul intern, între cele două instituții existând o serie de diferențieri importante.

În dreptul intern, fraudă la lege reprezintă acea operațiune prin care, la întocmirea unui act juridic, în scopul eludării unor norme legale imperative, sunt uzitate alte norme legale, prin deturnarea acestora din urmă de la scopul în care au fost edictate de legiuitor^[2]. Prin fraudarea legii interne nu este încălcată litera legii de ordine publică, dar este nesocotit spiritul acesteia.

Din punct de vedere structural, fraudă la lege din dreptul intern prezintă asemănări cu fraudă la lege din dreptul internațional privat, întrucât ambele concepte conțin două elemente: un *element obiectiv*, constând în mijloacele aparent legale care sunt utilizate

[1] A se vedea D.A. Sitaru, *op. cit.*, p. 112.

[2] A se vedea Decizia nr. 1386 din 4 aprilie 2014, pronunțată în recurs de Secția a II-a civilă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, având ca obiect constatarea nulității absolute a contractului de vânzare-cumpărare de acțiuni la purtător.

și un *element subiectiv*, constând în intenția de eludare ori de sustragere de la norma legal aplicabilă.

De asemenea, în ambele situații, simpla încălcare a prevederilor legale nu reprezintă fraudă la lege, ci este necesar să se dovedească atât intenția părților de a evita prevederile legale, cât și a utilizării unui mijloc fraudulos în acest scop.

Astfel, pentru a se putea stabili existența unei fraude la lege, trebuie să se demonstreze că părțile au acționat cu intenția specifică de a evita aplicarea legii sau de a obține avantaje nelegitime prin utilizarea unor metode frauduloase.

Asemănări regăsim și în materia probelor, ambele putând fi dovedite prin orice mijloace de dovadă.

Deosebirile dintre cele două instituții se manifestă, în principal, cu privire la obiectul fraudei și mecanismul acesteia.

În domeniul dreptului internațional privat, fraudă la lege are ca obiect însăși sistemul juridic competent de a se aplica într-un raport juridic cu element de extraneitate, fie că este vorba de dreptul român sau dreptul străin. Prin acțiuni frauduloase, acest sistem de drept este înlăturat în favoarea unui alt sistem juridic considerat mai avantajos pentru părți. Frauda constă în modificarea conținutului faptic al elementelor conflictuale, ceea ce conduce la schimbarea competenței în favoarea altui sistem juridic. Astfel, prin fraudarea normelor conflictuale, se produce o alterare a conținutului dreptului material aplicabil în respectivul raport juridic^[1].

În dreptul intern, fraudă la lege este mijlocul de a eluda aplicarea unei norme legale imperative^[2] fără a ieși din sfera dreptului intern.

Sub aspectul mijloacelor de fraudare a legii, în dreptul internațional privat, se folosesc mijloace specifice, ce constau în schimbarea/deplasarea criteriilor de legătură ale normei conflictuale (cetățenie, reședință, sediu social, locul încheierii actului etc.). Aceste criterii de legătură sunt modificate, cu un scop fraudulos, cu criteriile de legătură similare celor dintâi, dar care au legătură cu sistemul de drept al altui stat.

În dreptul intern, mijloacele obiective prin care se realizează fraudă la lege se concretizează în schimbarea conținutului faptic al raportului juridic, în sensul că anumite norme legale sunt folosite nu în scopul în care au fost edictate, ci pentru eludarea altor norme legale imperative.

§2. Comparație cu ordinea publică de drept internațional privat

În cadrul dreptului internațional privat, fraudă la lege și excepția de ordine publică sunt două instituții distincte care limitează aplicarea legii competente a reglementa raportul juridic. În ambele situații, legea străină fie declarată competentă în baza normelor conflictuale aparținând forului, fie determinată ca aplicabilă prin mecanismul fraudei, este înlăturată de la aplicare.

[1] I. Macovei, *op. cit.*, p. 81.

[2] G. Boroi, C.A. Angheliescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, ed. a 2-a revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 174.

Spre deosebire de fraudă la lege, care sancționează acțiunea frauduloasă a părților, prin care legea unui anumit stat devine aplicabilă în defavoarea unui alt sistem de drept, ordinea publică se opune aplicării dreptului material străin, normal competent, întrucât acesta contravine principiilor fundamentale ale forului.

O distincție între cele două instituții apare și în planul efectelor.

Sanctiunea fraudei la lege conduce la înlăturarea legii pe care părțile au declarat-o ca aplicabilă prin fraudă, în locul ei urmând să se aplice legea normal competentă (legea română sau legea străină). În ceea ce privește actul juridic încheiat prin fraudarea sistemului de drept competent, sancțiunea constă în inopozabilitatea lui pe teritoriul României sau, după caz, nulitatea actului juridic.

Admiterea excepției de ordine publică are ca efect înlăturarea legii străine care contravine principiilor fundamentale ale dreptului român și aplicarea în loc a legii române.

§3. Comparație cu simulația

Atât simulația, cât și fraudă la lege implică un act de voință al părților, care are drept consecință crearea sau modificarea, în mod artificial, a unui conflict de legi. Dacă schimbarea criteriului de legătură este realizată în mod fictiv, ne aflăm în prezența simulației și nu a fraudei la lege. Spre exemplu, dacă doi soți italieni, pentru a obține mai ușor divorțul, își stabilesc în mod fictiv reședința obișnuită pe teritoriul României, doar cu scopul de a determina competența instanțelor române și aplicarea legii române în materie de divorț, păstrându-și în realitate reședința obișnuită în Italia, suntem în prezența unei simulații. Este vorba de o simulație sub forma fictivității^[1].

În ambele cazuri, mijloacele folosite sunt, prin ele însele, licite, însă, spre deosebire de fraudă la lege care implică o acțiune efectivă a părților de modificare a criteriului de legătură, pentru a plasa raportul în competența altui sistem de drept, la simulație, operațiunea este numai fictivă, în sensul că aparența juridică creată de actul public este anihilată de conținutul actului secret.

În același timp, spre deosebire de fraudă la lege care presupune existența unui singur act juridic, simulația implică încheierea concomitentă a două acte juridice, actul secret, care reflectă voința reală a părților, și actul public.

Sub aspectul scopului urmărit, în timp ce fraudă la lege presupune existența unui scop ilicit al părților, simulația poate avea și un scop licit.

^[1] A se vedea D.A. Sitaru, *op. cit.*, p. 118; I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op. cit.*, pp. 122-123. Autorii oferă ca exemplu situația unei societăți. Se arată că dacă sediul social este declarat doar în mod fictiv în străinătate, însă sediul real (centrul principal de conducere și de gestiune a activității) rămâne în România, suntem în prezența simulației, fiind suficient a se îndepărta aparența creată de actul fictiv (de ex.: actul constitutiv) pentru a da eficiență legii române, ca lege a sediului real. În schimb, dacă sediul social este stabilit în mod efectiv în străinătate, dar cu scopul fraudulos de a determina, în temeiul normei conflictuale, aplicarea legii statului străin ca *lex societatis*, fără însă ca aceasta să aibă o suficientă legătură cu societatea, a căror organe de conducere și control (sediul real) se află în continuare în România, ne aflăm în prezența unei fraude la lege.

Din punct de vedere al efectelor, în principiu, față de terți, consecința este aceeași, și anume inopozabilitatea actului fraudulos.

În unele cazuri, frauda la lege și simulația produc efecte diferite față de părți. În cazul fraudei la lege, actul fraudulos nu mai generează efecte noi între părți, pe când în cazul simulației, înscrisul secret este valabil între părți și față de succesorii lor universali și cu titlu universal, dacă nu s-au fraudat drepturi legale, născute direct în favoarea lor.